

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Wstęp

Author: Katarzyna Węsierska

Citation style: Węsierska Katarzyna. (2012). Wstęp. W: K. Węsierska (red.), "Profilaktyka logopedyczna w praktyce edukacyjnej. T. 1" (s. 7-10). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wstęp

Są dwa sposoby zmiany niepożądanego zachowania: można zmieniać albo jego skutki, albo przyczyny. [...] w przypadku całych populacji należy zapobiegać chorobie poprzez zmianę warunków, które ją wywołują.

Philip G. Zimbardo, *Nieśmiałość*

„Mowa”, „język”, „komunikowanie się” to pojęcia odmieniane przez wszystkie przypadki, w różnych środowiskach, w różnych kontekstach. O tym, że skuteczna komunikacja jest niezwykle ważna, nie potrzeba dziś nikogo przekonywać. Jakość komunikacji ma wpływ na komfort życia. Coraz częściej jednak mówi się o kryzysie dialogu. Współczesny młody człowiek żyje w szybkim tempie, nie ma czasu, by spokojnie porozmawiać, formułuje niedbałe frazy, wymawiając je szybko i niewyraźnie. Prawdziwą rozmowę zastępują SMS-y i komunikatory internetowe. Z niepokojem przytaczane są przykłady młodych ludzi, którzy nie potrafią czytać ze zrozumieniem, nie potrafią pisać i coraz gorzej radzą sobie z dłuższymi wypowiedziami ustnymi. Wydaje się, że w tej sytuacji zagadnienia związane z profilaktyką logopedyczną powinny zainteresować przede wszystkim nauczycieli. Czy jest to jednak wystarczającym uzasadnieniem, aby prezentować im tematykę logopedyczną, często bardzo obszerną, powiązaną z medycyną, psychologią, językoznawstwem i wieloma innymi naukami, których wiedzę ta dyscyplina integruje i wykorzystuje? Czy można mówić o działaniach profilaktycznych w odniesieniu do ucznia gimnazjum czy liceum? Te i wiele innych pytań zadaje się nie od dziś, gdy podejmowane są

próby rekomendowania w środowisku edukacyjnym kompleksowej profilaktyki logopedycznej. Na każde z nich może paść tylko jedna odpowiedź — zdecydowanie twierdząca. Skuteczna opieka logopedyczna wymaga nowej formuły działań profilaktycznych. Współczesna profilaktyka logopedyczna jest działaniem kompleksowym, realizowanym systemowo we współpracy z całym środowiskiem klienta logopedy. To zespół działań prewencyjnych, które obejmują całą populację, dostępnych dla każdego człowieka, w każdym momencie jego życia — od chwili narodzin do późnej starości.

W placówkach edukacyjnych logopedyczne działania profilaktyczne odnoszą się nie tylko do dziecka, ucznia, jego opiekunów, lecz także do nauczyciela, a nawet pracownika administracyjnego. Zagwarantowanie dzieciom i młodzieży warunków do harmonijnego rozwoju mowy, sprawności językowej i możliwie najpełniejszych kompetencji w zakresie komunikacji interpersonalnej jest najlepszą inwestycją na przyszłość. Profilaktyka logopedyczna to, obok działań promujących i stymulujących wszechstronny rozwój językowy dzieci i młodzieży, wszelkie strategie wczesnej identyfikacji zaburzeń mowy oraz szybko podjętej interwencji, jak również działania, które umożliwiają zapobieganie dalszym niepomyślnym skutkom w sytuacji, gdy problem logopedyczny już zaistniał. Jest to profilaktyka interdyscyplinarna, wdrażana na różnych poziomach: pierwotna, wtórna i trzeciorzędowa. Tak pojmowana profilaktyka może być skutecznie realizowana wyłącznie pod warunkiem planowych, kompleksowych, skoordynowanych i systematycznych działań w całym środowisku opiekuńczo-wychowawczym dziecka.

Ważnym ogniwem wszechstronnej profilaktyki logopedycznej jest nauczyciel. Z kolei czynnikiem determinującym skuteczność oddziaływań profilaktycznych jest zintegrowana współpraca środowiska logopedów i nauczycieli z rodzicami i opiekunami. Prezentowana publikacja stanowi odpowiedź na potrzeby logopedów oraz nauczycieli w tym zakresie. Celem kompleksowej profilaktyki jest bowiem również ułatwienie logopedom nawiązywania skutecznej współpracy z pedagogami w wyniku wdrażania strategii prewencyjnych w systemie edukacji. Z uwagi na dwutorowy charakter aktywności nauczyciela na rzecz profilaktyki logopedycznej w tej publikacji prezentowane są z jednej strony treści związane z działaniami nakierowanymi na dziecko/ucznia i jego otoczenie, z drugiej — zagadnienia istotne dla rozwoju własnych kompetencji i umiejętności nauczyciela. Są to — innymi słowy — profilaktyczne strategie podejmowane wobec dzieci, rodziców (opiekunów dziecka) i wobec tych wszystkich osób, które mają wpływ na funkcjonowanie dziecka (inni specjaliści), w ścisłej współpracy z logopedą. Obok tych zagadnień, które odnoszą się do działań ukierun-

kowanych na własny rozwój nauczyciela, w tomie znalazły się artykuły zarówno teoretyków, jak i praktyków, podobnie jak podczas wystąpień na wykładowo-warsztatowej konferencji *Profilaktyka logopedyczna w systemie edukacji*, która jest bezpośrednią inspiracją do przygotowania prezentowanej publikacji. Przyjęcie założenia o potrzebie takiego teoretyczno-praktycznego ujęcia zagadnień profilaktycznych wpłynęło na sposób zaprezentowania materiałów zgromadzonych w opracowaniu. W związku z tym w zbiorze znalazły się artykuły ujmujące zagadnienia w sposób teoretyczny, których celem jest poszerzenie wiadomości pedagogów na temat najnowszych zagadnień związanych z problematyką logopedyczną. Nie zabrakło jednak także materiałów praktycznych, umożliwiających czytelnikowi poszerzenie własnych kwalifikacji i kompetencji z zakresu profilaktyki logopedycznej.

Tom *Profilaktyka logopedyczna w systemie edukacji* w zamyśle jego twórców ma propagować kompleksową współpracę środowisk opiekuńczo-wychowawczych w celu zagwarantowania skuteczności systemu opieki logopedycznej. Myślą przewodnią towarzyszącą przygotowaniom do druku tej publikacji była, oprócz profesjonalnego zaprezentowania omawianych treści, ich przystępność, a tym samym użyteczność w praktyce edukacyjnej. Naszym marzeniem — zarówno organizatorów konferencji, jak i autorów tej publikacji — jest, aby idea kompleksowej profilaktyki logopedycznej przedostała się do powszechnej świadomości. Ważnymi grupami, którym dedykujemy niniejszy tom, są oprócz logopedów przedstawiciele resortu edukacji: nauczyciele, pedagodzy, psychologowie, a także pracownicy socjalni. Tak jak różnorodną i interdyscyplinarną dziedziną wiedzy jest logopedia, tak też poszczególni autorzy zaproszeni do udziału w tym przedsięwzięciu reprezentują różne środowiska. Łączy ich to, że wszyscy oni w sposób profesjonalny, a zarazem przystępny propagują zagadnienia z zakresu profilaktyki, wczesnej interwencji i terapii logopedycznej w środowisku edukacyjnym.

Artykuł, który otwiera pierwszą część tomu, zatytułowaną *Wokół zagadnień profilaktyki logopedycznej*, prezentuje zagadnienie zaburzonego rozwoju mowy dziecka z perspektywy rodzica i jest swoistym uzasadnieniem potrzeby wdrażania nowoczesnej profilaktyki logopedycznej. Autorka, opierając się na osobistych doświadczeniach, podejmuje rozważania na temat roli rodziców w postępowaniu logopedycznym. Akcentuje przy tym potrzebę budowania zespołu terapeutycznego, w którym obok logopedy i rodziców znajdzie się miejsce także dla innych specjalistów i przedstawicieli środowiska (przed)szkolnego. Podkreśla ona znaczenie ciągłego wzmacniania w dziecku motywacji do pracy nad doskonaleniem

umiejętności sprawnego komunikowania się. Zwraca uwagę na potrzebę wykorzystywania w postępowaniu logopedycznym posiadanych zasobów — mocnych stron samego dziecka i jego rodziny. Następny artykuł jest próbą systematyzacji prewencji w logopedii i został poświęcony zaprezentowaniu systemowego ujęcia profilaktyki zaburzeń w komunikowaniu się. Autorka zarysowuje założenia kompleksowej profilaktyki logopedycznej realizowanej w trzech fazach: pierwotnej, wtórnej i trzeciorzędowej.

Kolejne trzy części tomu, w których znalazły się teksty zaproszonych do współpracy autorów, odpowiadają trzem poziomom oddziaływań z zakresu profilaktyki logopedycznej. Dzięki takiemu ułożeniu prezentowanych zagadnień czytelnik łatwiej może prześledzić wdrażanie profilaktyki na poszczególnych etapach systemu edukacji. W części *Edukacja logopedyczna i jej znaczenie w profilaktyce pierwotnej* znalazły się przykłady działań z zakresu profilaktyki pierwszorzędowej. W części *Profilaktyka wtórna — pomiędzy diagnozą i wczesną interwencją* zostały zamieszczone prace omawiające zagadnienia związane z wczesną identyfikacją zaburzeń mowy, która umożliwi szybką i skuteczną pomoc logopedyczną. W ostatniej części zostało zaprezentowane szerokie spektrum zagadnień związanych z *Profilaktyką trzeciorzędową, czyli z wspomaganiem procesu terapeutycznego osób z zaburzeniami mowy*.

Działalność profilaktyczna, jako tania i najskuteczniejsza forma oddziaływań, jest jednym z najistotniejszych uwarunkowań efektywnego systemu opieki logopedycznej. Skuteczna profilaktyka to ta, która jest wdrażana kompleksowo przez logopedów, we współpracy z innymi grupami zawodowymi i środowiskiem opiekuńczo-wychowawczym w możliwie najróżnorodniejszych kontekstach, przede wszystkim jednak w systemie edukacji. Promowanie skutecznych działań logopedycznych w środowisku edukacyjnym jest bezcenną inwestycją, z której dobrodziejstw skorzystają wszyscy: uczniowie, ich rodzice i opiekunowie oraz nauczyciele.

Katarzyna Węsierska